

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

טוראי שמואל תשבי ז"ל

בן גיטל ונפתלי-צבי

נולד ברומניה

בתאריך ב' בתשרי תרפ"ה, 30/9/1924

התגורר בירושלים

שרת בחיל השריון

נפל במלחמת העצמאות, בקרב בהרטוב

בתאריך י"ג בטבת תש"ח, 26/12/1947

נקבר בהר הזיתים

הותיר אחריו אח ואחות

בן 23 בנפלו

קורות חיים

שמואל, בן נפתלי-צבי וגיטל לבית שוארץ, נולד ב-30.9.1924 בעיר קרי, טרנסילבניה, רומניה. למד ב"חדר" וב"ישיבה". בן 15 שנה עמד לעלות ארצה, אולם מלחמת-העולם עיכבה בעדו. ב-1944 גורש עם הוריו ובני משפחתו למחנה הריכוז באושוויץ. התגלגל וסבל תלאות רבות במחנות הנאצים. עם התקדמות הצבא האמריקני שוחרר מהמחנה במצב של אפיסת הכוחות. בסוף 1945 הגיע למחנה בברגן-בלזן ומיד נכנס לעבודה ציבורית ואירגן קיבוץ-הכשרה של "נוחם". באותו זמן היה פעיל גם ב"הגנה" ושימש מפקד פלוגה. השתתף בפעולות שונות נגד פורעים גרמנים ופולנים. ב-1946 הגיע בדרך נדודיו לאיטליה. שם פרש מגרעין ההכשרה של "נוחם" והצטרף לגרעין של "הנוער הציוני". לאחר ציפיה מיגעת הפליג ארצה באניה "כ"ג" שנתפסה על-ידי הבריטים ונשלח למחנה-המעפילים בקפריסין.

בינואר 1947 הגיע לארץ. נכנס לעבודה ציבורית ב"העובד הציוני" בירושלים והצטרף לשורות-המגן. היה חבר מועצת "הנוער הציוני". ביחוד התמסר לגיוס העולים החדשים לשורות ה"הגנה". עם פרוץ המאורעות התיצב מיד לשירות מלא בשורות חי"ש והיה בין מגיני שכונת

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

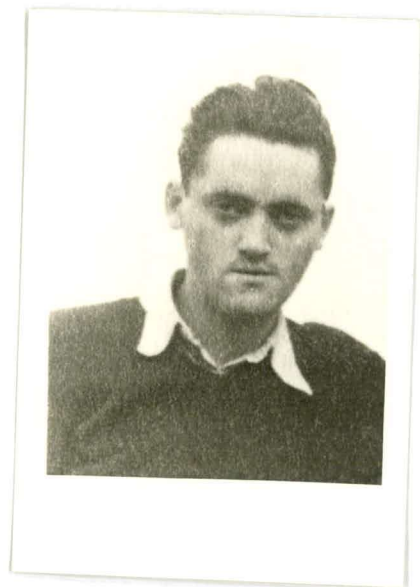
עיריית
ירושלים

מקור-חיים. מילא שליחויות מסוכנות בירושלים ובגליל.
ב-26.12.1947 יצא עם מחלקתו בתגבורת למושבה הרטוב. בדרך נתקלו
במארב, שמואל נפגע בראשו ונפל. הובא למנוחת-עולמים בבית-הקברות
על הר-הזיתים בירושלים.
מצבה לזכרו הוקמה בבית-הקברות שעל הר-הרצל בירושלים.

פינת המנוחות ביער יום, ליד מושב אסתר ציון, סמוך למקום
נפילתם של אלדד קישוני, שמואל שוורץ-תשבי, ודב שיינבלום

מובא בספרי

קראתי בעניין רב את הכתבה על "השיירה שנשכחה". ירון אביטוב המביא את הסיפור מציין: "כמעט על כל פרט, בעל-פה או בכתב בים, הקשור לשיירה זו מופיעות גירסאות שונות, לעתים סותרות. דו"ח רשמי לא נכתב אחרי הפעולה, הזיכרון היטשטש, וכמה מהמשתתפים מודים, שהשיירה הזו השתרבבה בזכרונם בקורות שיירות אחרות בהן השתתפו". כן נאמר לאביטוב, שסיפורה של השיירה אינו מופיע בספרי ההיסטוריה של מלחמת העצמאות, שני הדברים אינם נכונים. דו"ח מוסמך על השיירה פורסם עוד באותו יום, כמה שעות לאחר שאנשי השיירה חזרו לירושלים. הדו"ח הופיע ביומן המחוזי (חשמונאי) ל-26.12.47 — 25 בסעיף 7.

אשר להזכרת השיירה בספרי היסטוריה, ברצוני להזכיר, שבאוקטובר 1986 הופיע ספרי "תשעה קבין" על קרבות ירושלים במלחמת העצמאות. סיפורה של שיירת הרטוב מובא בספרי זה בעמוד 121. יצחק לוי (לויצה) רח' הנרייטה סאלד 2

שמואל גרונים

אב"ד דקדוים

קראל והגליל יע"א

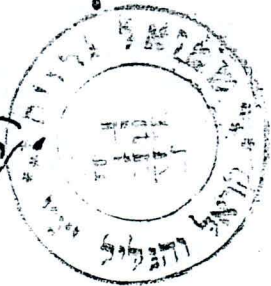
כ"ב

ה'תרע"ב

ומי הדבור שמואל זצ"ל שנושא -'ה' כל מ"ו נפשו
ב. שנושא -'ה' מנה ע"י אל' אשר אמר זה נפשו
זה אשר זמנא כלם שנים אשה וזוהי בא ס"ס ט"ו

המחנה והשג כהנא וברוא -'ה' נהג א"ר ע"י
בב"ד ה"ב והשג -'ה' וק"י מ"ב א"ר א"ר

שמואל
זצ"ל
ה'תרע"ב

מאת: יצחק לוי (לויצה)
לשעבר מפקד מחוז ירושלים

למערכת "כל העיר"

רח' הנרייטה סולד 2
ירושלים 96581

24.12.87

בעניין רב קראתי בעתונכם את הסיפור על "השיירה שנשכחה". יפה שלוחמים שעמדו בנסיונות כה חמורים מתכנסים כדי להזכיר נשכחות ולכבד את זכר חבריהם שנפלו באותו קרב. ירון אביטוב המביא את הסיפור מציין: "כמעט על כל פעם, בעל-פה או ככתובים, הקשור לשיירה זו מופיעות גירסאות שונות, לעתים סותרות. דו"ח רשמי לא נכתב אחרי הפעולה, הזעזרון היטשטש, וכמה מהמשתתפים מודים שהשיירה הזו השתרבבה בזכרונם בקורות שיירות אחרות כהן השתחפר".

כן נאמר לאביטוב שסיפורה של השיירה אינו מופיע בספרי העיססוריה של מלחמת העצמאות. שני הדברים אינם נכונים. דו"ח מוסמך על השיירה פורסם עוד באותו יום, כמה שעות לאחר שאנשי השיירה חזרו לירושלים ביומן המבצעים המחוזי (חשמונאי) ל-26.12.47-25 בסעיף 7, וזו לשונו:

כוחותינו: 6 נוסרים, ציודם 1 מקלע לואיס, 4 רוכים, 2 אקדחים. 26 אנשי חי"ש (כולל 2 בנות), ציודם 2 אקדחים, 20 ~~המסלולים~~ כדורים, 2 רימוני-יד. 2 נהגי "אגד" ~~הגייס~~ השיירה בערך אחד וחצא קילומטר מדרום להצטלבות באב-אל-ואד (בכניס הרטוב) נראתה הדרך שלפניהם חסומה במחסום אבנים ובמכונית משא שעמדה לידו. האויב הפתיע במסר ירידת ראשוני הכדורים פגעו בכך-המקלע, במנוע האוטובוס וביד נהג האוטובוס. יחידת הנוסרים קפצה מהטנדר ותפסה עמדות במעלה. מ"פ החי"ש שהיה באוטובוס פקד לנהג להיסוב. נהג ניסח לחתניע את המכונית, כדור שני פגע בידו. ה-מ.פ. פקד לרדת מהמכונית. ביריזה נפגעו ה-מ.פ., ~~המסלולים~~ ושני שוראים שאחד מהם גוע בידי החובש בשעת הגשת עזרה ראשונה.

סרג'נט הנוסרים וה-מ.פ. פקדו כ"א על דעת עצמו על יחידותיהם, לסגת אל מעביר-אמים סמוך ושם התבצרו. ה-מ.כ. הנ"ל ~~התאגדה~~ לקח אתו כיתה (6 אנשים) ואתו ציוד ואקדח, 1 ר.י. והחל לסגת לעבר לטרון. האנשים שהתבצרו במעביר-מים, החזיקו מעמד 4 שעות. גודל האויב היה כ-100 איש, מצויידיים ברובים שהיו מפוזרים וירו משלושה כיוונים. המקלע נתן לכוחותינו עויפות על האויב ההססני שנסוג בכל פעם שהחל להסתער ונתקל באש. בשני מקרים היה צורך לחזור אל הטנדר, פעם לקחת מחסניות נוספות למקלע ופעם להביא את התיק הכל-בו, בשעת שהמקלע התקלקל.

שני נוסרים שנצטוו מלאו שליחויות אלו, ואחד מהם נפצע בחצי דרכו, אך מילא את תפקידו. הסרג'נט שנטל כנראה את הפיקוד לידיו בהיותו פצוע קל נצח על אי-אלו כיצורים במקום, הציב תצפיות ושלה פטרול לסייר את דרך הנסיגה ל-כאב-אל-ואד. הפטרול נתקל באש חזקה ונסוג. הסרג'נט הרכיב את הפטרול מחדש (3 אנשים), ציידו ושלחו. אחד נפצע ונסוג מיד למעביר המים והיתר המשיכו. אחד נהרג בדרכו והשלישי הגיע מתעלה לכאב-אל-ואד ונאסף על ידי שיירת מכוניות המשא מחל-אביב.

תגבורת של צבא שהגיעה לאחר 5 (?) שעות של התגוננות כוחותינו במעביר המים פתחה באש וחבריה את התוקפים, שבה שבוי וחוזיר את אנשינו על הפצועים ושניים מן ההרוגים לירושלים. ה-מ.כ. ואנשיו שנסוגו נרדפו על ידי קבוצה של 25 בלתי-מזוינים, ובראשם פרש. הרודפים סקלו

את הכיתה. אחד מהם נפגע ונהרג על ידי הערבים בסכינים ובמקלות. הכיתה הגיעה לכביש ירושלים כ-50 מטרים מזרחה למעון לטרון. 2 נוטרים ערבים סילקו את הרודפים לפי בקשת אנשינו שהמשיכו לרוץ עד לטרון א' ושם קבלו מקלט ומים מהצבא. שיירת מכוניות מתל-אביב אספתם והביאתם לירושלים. בנסיגה הסיל ה-מ.כ. רימון וירה כמה יריות... אך ללא פגיעות.

אבודתיו: 3 טוראי חי"ש טרונים (אלדד קישוני, שמואל חשבני שוורץ ודב שיינבלום).

- 1 מ"מ חי"ש פצוע (שמריה דימנט)
- 1 מ"כ חי"ש פצוע (שער אברהם)
- 2 נוטרים פצועים (פלדמן אריה, דרעי חיים)
- 1 טוראי חי"ש פצוע (רוטבוס אברהם)
- 1 נהג אגד פצוע (שפירא חיים)

אבודות האויב: 1 הרוג

3 נפגעים - הרוגים או פצועים - מהם 1 שוטר מכית-מחסיר בלבוש אזרחי.

עד כאן לשון הדו"ח. היות ונכתב מייד לאחר תחקיר אנשי השיירה הוא חייב לתג תמונה מחימנח של אירועי אותה השיירה. הנקודה החמורה היא משלוח 26 אנשי חי"ש ללא נשק ולהגנתם כיחת אחת בלבד של נוטרים. הכללת 2 בנות בשיירה בלתי-מוגנת מקוממת ואינה נסלחת. דרך אגב, גם בשיירת נבי-דניאל כעבור שלושה חודשים נסעו 100 אנשי חי"ש בלתי-חמושים. הדבר מעיד על המחסור החמור בנשק שפקד את כוחותינו עד שהחל לזרום נשק רב בדרך בורמה ביוני 1948.

אשר להזכרת השיירה בספרי היסטוריה בריצוני להזכיר שבאוקטובר 1986 הופיע ספרי "חשעה קבין" על קרבות ירושלים במלחמת העצמאות. סיפורה של שיירת הרטוב מובא בספרי זה בעמוד 121 והוא מסתמך על דו"ח חשמונאי וכן על שני מסמכים נוספים בארכיון צה"ל. כן נמנה קרב השיירה בלוח אירועי המלחמה בעמוד 433 בספרי. קרב השיירה הוא אחד ממאות הקרבות בהם עמדו אנשי חטיבת עציוני והוא מצא מקומו בספרי המוקדש במיוחד לחלקה של חטיבת עציוני (החי"ש והחי"ם) במלחמת העצמאות. נכון שלחיתתה של חטיבתנו לא זכתה לפירוט ראוי, אבל בזאת אשמים אנו, אנשי החטיבה שלא דאגנו לכך. הנני שמח שעלה בחלקי לחקן ולו במקצת פגם זה.

יצחק לוי (לויצה)

לזכרם של דב שיינבלום, אלדד קישוני ושמואל תשבי
שנפלו בדרך מירושלים להר-טוב

השלשה נפלו חודש לאחר שנתקבלה באו"ם ההחלטה על הקמת המדינה.
הדרך בין תל-אביב לירושלים הייתה לכאורה פתוחה, אולם למעשה ~~א~~ נשלטה ע"י
הכנופיות הערביות ונחסמה בפני רכב יהודי. הר-טוב הייתה אז נקודה מבודדת ומוקפת
ערבים. פלוגת חיש, מאנשי ירושלים, נשלחה מטעם ההגנה להחליף חלק מן המגינים
הנצורים במקום. לאוטובוס בו נסעו המחליפים נלוו שתי חברות, שהחביאו בבגדיהן
ארבעה רמונים ו-2 אקדחים בסך-הכל. מעין "סליק" נייד. טנדר עם ששה נוטרים ליווה
את האוטובוס כשהוא חמוש במקלע לואיס.

בערך באמצע הדרך משער הגיא להר-טוב נחסמה דרכן של המכוניות במחסום
אבנים שהוקם על ידי הערבים, ומשנעצרו המכוניות ניחכה עליהם אש תופת מכל עבר.
הנוטרים ואנשי החי"ש ענו באש אך כשהמכוניות נחקעו לא הייתה ברירה אלא לקפוץ מהן.
שמואל תשבי נפל הראשון. ברגע שקפץ מן האוטו נפגע בפניו בכדור ונדם. הוא היה
עולה חדש מנצולי השואה, וזכורני יפה שלמחרת ה-29 בנובמבר, יום ההחלטה הגורלית
באו"ם, כשהיינו בבסיס וחכינו לבאות, הוא אמר: "שמדינה עברית תהיה אני עכשיו
בטוח, אך אם אני אזכה לה זו שאלה". ואכן לא זכה.

שבעה בחורים ניסו לפרוץ את טבעת ההסגר שנתהדקה סביב השיירה ורצו לעבר
ההרים לכוון לטרון, שהייתה אז בידי האנגלים. הם קיוו להזעיק עזרה ולהציל את כל
שאר החברים. ואמנם, לאחר חלאות רבות הגיעו לטרון. אולם רק ששה מהם הגיעו. לאלדד
קישוני לא עמד כוחו להדביק את חבריו והוא נפל שדוד בידי הרודפים.

ובינתיים מתחת לגשר, בדרך להר-טוב, התבצרו הנוטרים וענו לאש המתקיפים.
התחמושת הלכה ואזלה ועזרה לא באה. סוף ההתנגדות נראה קרוב יותר ויותר. אז קם
דב שיינבלום והתנדב לנסות ולהגיע לכביש הראשי ולהזעיק עזרה. בגבורה רבה ובלי היסוס
יצא לדרך, כשרק אקדח קטן ורימון יד בכיסו. ואמנם הגיע לאחת מתחנות השאיבה שבדרך
לכירה. הוא בקש לבוא לעזרת הנתקפים, אך במקום תשובה נרצח בדם קר בצרור ^{שני} ~~שני~~ שני ע"י
השומר הערבי שהיה במקום.

רק עם רדת הערב הגיעה תגבורת של נוטרים עבריים וכוחות המשטרה אשר חלצה את
המוחקפים והפצועים.

השלשה לא זכו לחזור ועקב המתיחות הרבה ששררה באותם הימים לא נרשמה
גבורתם.

יהא זכרם ברוך.

ב. ג. ק.

יצחק לוי (לויצה)

תשעה קבין

ירושלים בקרבות מלחמת העצמאות

הוצאת "מערכות"
צבא הגנה לישראל
משרד הביטחון - ההוצאה לאור

תשנ"ו, 1986

הגוש המערבי — הרטוב

הגוש המערבי הכיל את מוצא תחתית ועילית, ארוזה, מחצבות צובא (כל אלה היו תחת פיקוד מיוחד ונקראו "המרחב המערבי", משום שהיוו את המרחב המערבי של העיר ירושלים) וכן קבוצה נוספת של יישובים שנכללו בה קריית-ענבים, מעלה-החמישה, נווה-אילן ונחלת-יצחק. בתחילת המלחמה היה "המרחב המערבי" נתון לפיקודו של מחוז ירושלים, אך במהלך מבצע נחשון הוא הועבר לפיקודה של חטיבת הראל. כל היישובים האחרים היו בפיקוד הראל במשך כל המלחמה. תפקידו של כל הגוש המערבי היה לספק בסיס לאבטחת קטע הכביש לתל-אביב, מירושלים עד לשער-הגיא; ולא היה תפקיד חיוני מזה במערכה על ירושלים*.

הלחימה על הרטוב

מבחינה גיאוגרפית השתייכה גם הרטוב לגוש המערבי. מושבה זו, ששכנה על דרך צדדית ומרוחקת, לא מילאה תפקיד של ממש במערכה על ירושלים. היתה זו מושבה קטנה (כ-20 משפחות), שריתקה אליה כוחות ניכרים ותבעה קורבנות לא מעטים. שתי שיירות שהותקפו בדרכן אליה, נפגעו קשה וכמעט הושמדו. רק במאי הגיע הפיקוד העליון לכלל מסקנה כי אין טעם באחזקת הנקודה המבודדת והורה לפנותה.

עם פרוץ המלחמה היו בהרטוב 28 לוחמים. במשך הזמן תוגבר המקום בשתי מחלקות נוספות ומספר המגינים עלה ל-70. מצבת הנשק כללה 39 רובים, ארבעה מקלעים, מכונת-ירייה אחת ו-27 תת-מקלעים²⁰². ב-24 בדצמבר פוצץ מכון השאיבה של המושבה. הנזק לא היה רציני²⁰³. המכון נמצא במרחק של כמה מאות מטרים ודרש שמירה מיוחדת. בית-החרושת למלט, שניצב אף הוא במרחק מאות מטרים מן המושבה, הופקר למעשה, והערכים חיכלו בו ופירקו אח ציודו. הרטוב הותקפה שנית ב-13 בינואר. בחילופי-האש היה לנו הרוג אחד²⁰⁴. ב-15 בינואר הגיעה להרטוב מחלקת הל"ה שמנתה 35 איש (כאמור, שלושה מתוך 38 חזרו להרטוב לאחר תחילת המסע לגוש-עציון) והיתה בדרכה לגוש עציון. מכאן יצאו לדרכם בשעה 23.00. ב-17 בינואר בשעה 06.00 הגיע להרטוב כוח מעורב של פלמ"ח וח"ש, שמנה כ-80 לוחמים. כוח זה נשלח על-ידי פיקוד המחוז לחפש ניצולים ממחלקת הל"ה. בשעות הצהריים יצא הכוח לכיוון בית-ג'מאל, וכאן נתקל בריכוזים ערביים. התפתח קרב שנמשך עד לשעות הערב, ובו סבלו שני הצדדים אבדות. אבדותינו: הרוג אחד ושני פצועים; אומדן האבדות של הערבים — עשרה הרוגים ועשרה פצועים. עם חשכה נסוג הכוח שלנו להרטוב וחזר לירושלים. הופעת כוח גדול יחסית כמו זה הבהילה את ערביי הסביבה, שחששו ממבצע נקמה. ב-21 בינואר, נורתה שיירה שיצאה מהרטוב לירושלים. שעות אחדות מאוחר יותר התקרבו נכבדי הכפר הערבי ערטוף אל גבול המושבה והתנצלו על התקרית²⁰⁵.

במחצית פברואר הגיע להרטוב מפקד חדש, אריה שפאק (בן). כוח המגן שבפיקודו גדל ל-70 איש, ועד מהרה הורגש שיפור ניכר במצב הביטחוני והמשמעת. ב-20 במרס שרפו הערבים את בית-החרושת למלט וצלפו משם על המושבה. למחרת פשטו מגיני הרטוב על בית-החרושת והבריחו את הערבים שהשתלטו עליו. ואולם הצליפות על המושבה לא פסקו²⁰⁶. המחסור במזון ובתחמושת הכביד עד מאוד. היו תופעות של רפיון-רוח ומחלות שנגרמו מתת-תזונה. כיוון

* הלחימה באזור הגוש מתוארת בפרק המוקדש למאבק על הדרך מהשפלה לירושלים.

שהופסקו מסעי השיירות, ניסו להצניח תחמושת ממוסס. ב-21 במרס הוצנחו מטעני תחמושת שחלקם הגדול נחבל בנפילה. ב-28 במרס הוצנחה תחמושת היישר לתוך הכפר הערבי ערטוף, למגינת ליבם של מגיני הרטוב.²⁰⁷

אף ששיירות אספקה ערביות עברו בקרבת המושבה, מבית ג'וברין וכדרך חברונה, לא היה לאל-ידם של מגיני המושבה לפעול, בשל העדר תחמושת²⁰⁸. לעומת זאת סבלו כוחותינו אכזות כבדות כאשר הותקפו שיירות בדרך להרטוב.

ב-26 בדצמבר הותקפה שיירה שלוותה בכוח של מחלקה — כיתת נוטרים ושתי כיתות חי"ש — בדרך הרטוב, כ-500 מטרים משער-הגיא. השיירה נתקלה במחסום, וכאשר ניסתה לפרוץ דרכו נפתחה עליה אש. המלווים קפצו מן המכוניות אל התעלות שבצידי הדרך, משם עלו ותפסו גבעה סמוכה. הכוח הערבי מנה כ-100 איש, שהיו פזורים על הגבעות סביב. נסיונות הסתערות של הערבים נהדפו באש מקלע. ארבע שעות נמשכו חילופי-האש. מפקד אחת מכיתות החי"ש, נטל על דעת עצמו את ששת הלוחמים שנותרו בכיתתו, ונסוג לכיוון שער-הגיא, שם הסתתרו בבניין החאן. אחר-כך רצו לכיוון לטרון עד שפגשו בשיירה העולה לירושלים שאספה אותם. בינתיים שלח סמל הנוטרים חוליה של שלושה איש להזעיק עזרה. הללו חזרו עד מהרה לאחר שרותקו באש שניתכה עליהם. הסמל שיגר חוליה שנייה, בת שלושה לוחמים. אחד הנוטרים נפצע מייד עם צאתם לדרך, השני נהרג והשלישי הגיע באפיסת כוחות לשער-הגיא, שם נאסף על-ידי השיירה העולה לירושלים. הליווי הצבאי של השיירה יצא לדרך הרטוב וכחיפוי אש חילץ את אנשי שיירת הרטוב. בקרב זה היו לנו שלושה הרוגים ושישה פצועים. לערבים היו שלושה הרוגים וארבעה פצועים.²⁰⁹ כולטת לעין העובדה כי לשיירה זו לא מונה מפקד אחד, ומפקדי הכיתות פעלו על דעת עצמם, ללא תיאום ביניהם.

ב-8 בפברואר הותקפה שיירה נוספת בדרך להרטוב. זו לוותה ביחידה מגדוד מורייה. השיירה נתקלה במחסום, פירקה אותו והמשיכה בדרך, תחת אש. משאית שירדה מן הכביש הופקרה. בהיתקלות זו נפצעו שניים מאנשינו.²¹⁰

ב-10 במרס העביר הש"י למטה המחוז ידיעות על ריכוזים גדולים בכפרים שבסביבת הרטוב, ועל תוכנית לתקוף את השיירה שתגיע להרטוב, עם שובה לירושלים. המקורות הערביים היידודתיים יעצו להימנע מתנועה בכביש עד ל-20 במרס, לפחות. מטה המחוז לא שעה לאזהרה זו ועל כך שילמנו מחיר יקר. השיירה, שכינויה היה "טובה" יצאה לדרכה ב-18 במרס מלווה בכוח של 50 לוחמים מגדוד מכמש. כן תואם עם מטה הראל בקריית-ענבים, כי כוח של שתי מחלקות עם משוריינים יעמוד במצב הכן ויחוש לעזרה לפי קריאה. על הקורות אותה מספר דוח של מפקד השיירה:

"ב-18.3, בשעה 05.00 העירו את היחידה לשם ארגון השיירה (אנשי היחידה חזרו מתפקיד בשעה 01.00 אותו לילה). השיירה יצאה בשעה 07.45. בדרך תוקנו שתי מכוניות. הגענו להרטוב בשעה 12.45. המשאיות החלו לפרק. שלושה משוריינים בפיקודו של סמ"פ נתן קוצ'נסקי, יצאו לסייר את הדרך. בשעה 13.15 נתקבלה קריאה לעזרה. בשעה 13.30 יצאה כל השיירה לדרך. לעזרה. כשלושה וחצי קילומטרים מהרטוב נמצא המשורייין ששידר להרטוב, וגלגליו מנוקבים. שני המשוריינים האחרים לא נראו. משורייין הפיקוד התקדם כדי לחפש את שני המשוריינים, אך לא מצאם. בחזרתם ראו משאית מלאה ערבים מזוינים שנסעה אחריהם, פתחו עליהם באש מקלע ממרחק 250 מטרים והערבים התפזרו. חצי שעה ניסו להוציא את המשורייין התקוע, אך לא הצליחו: נשלחה קריאה לעזרה. הוחלט לחזור להרטוב תוך השארת המשורייין (על צוותו — י.ל.) במקום. בדרך להרטוב נתקלנו במחסום ופירקנו אותו. במכונית הפיקוד התקלקל המנוע, קילומטר אחד לפני הרטוב. הגעתי ברגל להרטוב, התקשרתי עם ירושלים ודרשתי תגבורת. השעה היתה 16.30. הודיעו לי כי שתי משאיות ומשורייין ששלחתי לקריית-ענבים כבר הגיעו, ונשלחו אלי שני משוריינים כתגבורת. גם האוטובוס, מנועו לא פעל. כינתיים הודיע המשורייין

אנשי תש"ג
אנשי קי.י.
אנשי פ.י.
אנשי ר.י.

עם המשדר, שיש שלושה פצועים והתחמושת אזולת. הודיעו — — — שהם מתחילים לבעור. הודעתי להשמיד מייד את מכשיר הקשר. בשעה 17.00 נראה מטוס שלנו מעל השטח. ניסיתי להתקשר עימו, אך לא הצלחתי. בשעה 18.00 הגיעו שלושה משוריינים של פורמן והודיעו שהמשוריין עם המשדר שרוף, ראו שש גוויות בצד הדרך ושתיים בתוך המכונית. הם פרצו מחסומים וספגו אש כל הדרך. הם השאירו משוריין אחד ליד המשדר וחוזרים מייד. נסענו עם הפורמנים* ועברנו את הדרך תוך אש. לא עצרנו כדי לאסוף את הגוויות. בשעה 18.45 פגשנו עוד ארבעה משוריינים שיצאו לקראתנו.²¹¹

בקר בזה, שהיה רצוף משגים טרגיים, נהרגו 10 לוחמים ונשקם נלקח בידי הערבים. לאחר כקשלוך צורב זה הופסקו השיירות להרטוב והאספקה הוצנחה במטוסים בלבד. ב-10 במאי הודיע מטה המחוז למטה הכללי כי הרטוב סובלת רעב. במטה הכללי הוחלט על פינוי הנקודה. הפינוי בוצע בלילה שבין 14 ל-15 במאי, בידי יחידה מ"גבעתי". מפקד הרטוב תיאר את הפינוי: "יצאנו ברגל לכפר אורייה. בשיירה היו 90 לוחמים ו-40 תושבים, מהם 20 זקנים, חולים, ילדים ונשים. הדרך ארכה שבע שעות. הגענו לכפר אורייה בשעה 05.00. מחלקה אחת התעכבה בהרטוב והניחה חומרי חבלה בבניינים ובעמדות."²¹²

16 איש נהרגו בהגנת הרטוב. רק אחד מהם בתחומי הנקודה עצמה. כל האחרים נפלו בדרך אליה. 12 לוחמים נפצעו. היה זה מחיר יקר לכל הדעות, ועליו יש להוסיף נשק, תחמושת וציוד שאבדו. המושבה נכבשה מחדש בקרבות עשרת הימים, אחרי ההפוגה הראשונה. מאותה שעה היא מילאה תפקיד חשוב בהחזקת פרוזדור דרך בורמה.

העקרונות שהדריכו את המטה הכללי בשלבה הראשון של המלחמה (עד לפינוי הבריטי) לגבי יישובים מבודדים הנטועים בלב שטחים ערביים, היו:

אין לפנות יישובים — פינוי יישוב כלשהו משום שהוא נתון בסכנה וכוחו נחות, יביא לתגובת שרשרת ביישובים אחרים, יגרום לרפיון-רוח ויחליש את כוח העמידה שלנו כבר בראשיתה של המלחמה.

ההחלטיות והנכונות שבהן אנו נלחמים על קיומנו ועל הקמת המדינה צריך שתמצאנה את ביטויין בהגנה על יישובים מרוחקים ונצורים, ובמאמץ עליון לספק את צרכיהם של אלה להמשך הלחימה.

אחיזתנו ביישובים טומנת בחובה את הסיכוי להרחבת שטח המדינה על-ידי כיבוש השטחים המפרידים בין יישובים אלה לבין השטח היהודי הרצוף.

היישובים צריכים לשמש בסיסים להפעלת כוחות בעומק המערך הערבי, ולפצל את המאמץ של האויב על-ידי יצירת מוקדים תוקפניים רבים.

בשלב השני של המלחמה; כאשר יופעלו כוחות סדירים גדולים, יהיה משקל מכריע לעקרון ריכוז הכוחות והפעלתם בקנה-מידה רב-חטיבתי. החזקתם של היישובים בשלב זה תיתכן רק אם קיים סיכוי סביר להגנה מוצלחת, ואם לחימתם תתרום לפיצול כוחו של האויב. בהעדר סיכוי כזה יש לפנותם בעוד מועד.

עקרונות אלה הוגשמו במרחב הירושלמי באורח חלקי בלבד. מתוך 16 היישובים נותרו בידינו שמונה. שמונת האחרים נפלו בידי הערבים. את נפילתם של גוש עטרות, צפון ים-המלח, הרטוב וגוש עציון, לא ניתן היה למנוע בגלל יחסי הכוחות שנתהוו בשטח עם פלישת הלגיון הערבי והצבא המצרי.

צפון ים-המלח, הרטוב וגוש עטרות פונו, ולוחמיהם הצטרפו מחדש לכוחותינו. בגוש עציון

* הפורמנים — מיידים: עגלונים, אנשים העוסקים בנסיעות. וגם פינוי של אחד "שמעון פורמן", ששמו נקבע על דלת המשדר בבנייני הסוכנות בירושלים, משם אורגן ליווי השיירות לירושלים.

איחרנו את מועד הפינוי האפשרי ושילמנו על כך מחיר כבד. ייאמר לזכותם של שאלתיאל והפיקוד המחוזי, שהם העריכו נכונה את מצבו של הגוש, תבעו את פינויו ולא בהם האשם על שהגוש כרע ונפל.